AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de

افغان جرمن آنلاین

مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

جورج فوستر
ترجمه: رحمت آریا

۲۰۲۵/۰۱/۲۸

د جورج فوستر یون لیک: له بنګاله تر لندن سفر
(۱۱)

ترون له شجاع الدوله سره وسو چې له یوۀ لوري د شجاع الدوله وو او له بل لوري د بنګال د صوبه دار وو چې لارد کلایو یې ترڅنګ وو خو په راتلونکي کې د هر ډول احتمالي ستونزي د مخنیوی لپاره پادشاه دا صلاحیت ورکړ چې د انګلیسي- هند شرکت ته یې اجازه ورکړه چې د ایالاتونو پر عوایدو باندي څارنه ولري. برسیره پر دې په دې خبرې هم توافق وسو چې د ایالتونو په پوځي او اجرائیوي مشرتابهٔ باندي د نظام الدوله د انتصاب په درناوي دی، انګلیسانو ته د هغهٔ د مدني صلاحیت د لېږد [1] ترڅنګ دې په کال کې شپږ لکه روپۍ [2] د بنګال له مالیاتي عوایدو څخه پادشاه ته ورکړل سي. په عین وخت کې د الله آباد او کوره سیمي د وزیر له قلمرو څخه بېلي او شاه علم ته ولېږدول سوي او هغه ته اجازه ورکړل سوه چې له هېڅ محدودیت پرته دې له خپل مقام او منزلت څخه دفاع وکړي.

سره له دې چې وزیر د انګلیسانو له سخاوت څخه ډېره ګټه پورته کړه خو د نبنتو په لړ کې یې د پام وړ تاوانونه وګالل. د الله آباد د سیمو تر څنګ له (اودې) څخه تر لاسه کېدونکی عاید یو سلو شپیته لکه روپۍ اټکل سوی دئ. خو د الله آباد او کوره په سپارلو سره دغه شمېر شپږ دیرش لکو ته راټیټ سو. پردې سربېره دهٔ د ځواکونو په لاس رامنځته سوې ورانی او ورسره زموږ د ځواکونو بریدونو چې تر لکنهو پوري پرمخ لاړل په ټوله کې د سیمي بزګري او محصول راټیټ کړ.- ددغو سیمو د سپارلو په تصدیق او په رسمیت پېژندلو کې شاه علم د وزیر موروثي حقوق د اودي ایالت ته ورکړل.

اوس لیدل کېدله چې شهزاده په خیر او دقت سره د خپلو چارو په مدیریت تمرکز کوي. نوموړي د عوایدو برخه هغو، وړ او معتبرو کسانو ته وسپارله چې د څو کالو په اوږدو کې یې ورسره مرسته کړې وه ترڅو د پام وړ پوروړتیا له منځه یوسي او د عمومي اړتیاوو لپاره یوه زیرمه جوړه کړي.

د راپورونو له مخې، نوموړي اودې ته له رسېدلو وروسته خپل کلیدي افسران احضار او له هغو ترونونو څخه یې خبر کړل چې دهٔ له انګلیسانو سره کړي ول او د ژمنو د پلي کولو لپاره یې د هغوی مرسته وغوښته. وزیر له دې تګلارې څخه چې معمولاً هندي شهزادګان یې د اړتیا پر مهال کاروي وکولای سول ملاتړ تر لاسه کړي خو دومره ملاتړ یې تر

[1] - دا اصطلاح یې د دیواني Dewany په نوم یاده کړې ده. - لیکوال
[2] - له دې شمېر څخه دوه لکه روپۍ د انګلیسانو په منځګړتوب سره نجف خان ته ځانګړې سوې چې د (اودې) په جګړې کې یې د هغوی مرسته کړې وه. - لیکوال

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

لاسه نـۀ کړ چې دۀ ورته اړتیا درلوده. ددۀ بیگم چې تر خپل مخې پرتې ننگوني ولیدلې او هم یې خپلې ذهني ناآرامی ته وکتل نو پریکړه کې یې وکړه چې له خپلو گانو او نورو ارزښتناکو شمنیو څخه لاس پر سر سي او ټینگار یې وکړ چې ددغو شتمینو له عاید څخه دې د مسایلو د حل لپاره کار واخلي. ویل کېږي چې شجاع الدوله د بیگم له دې وفادارانه خوځښت څخه چې ددۀ ناآرامی یې لږ کړلې دومره خوابدی سو چې نذرونه یې ورکړل او ویې ویل چې له ټاکلې ساعت وروسته دې دی په خپل استوگنځي کې یوازې نـۀ پرېږدي او دې دی یوازې نـۀ خوشې کوي. او ژمنه یې وکړه چې له همدې شیبې وروسته به هغه د خپلې سلاکارې او وفادارې دوست په توگه وگڼي. هېڅ داسې کوم سند نـۀ سته چې وښیی هغه دا ژمنه تر پښو لاندې کړې وي ځکه چې بیگم ددۀ د شتمنۍ او پانگې ساتندویه او د خصوصي چارو محرمه سوه.
په بوکسار کې ماتې دومره وکولی سول چې د وزیر له اوږو څخه د یوۀ ناآرام سپارۀ نظام د مدیریت پېټی لیرې کړي او هغه ته یې اجازه ورکړه چې په خپل لښکر کې د نظم یو سیستم او د معاشاتو د ورکړې یوه منظمه تگلاره پلې کړي. وزیر پوه سو چې د اروپایانو د پوځي ځواک د پیاوړتیا راز په نظم، انظباط، ښو وسلو او د توپخاني په اغېزمن مدیریت کې پروت دئ. نتیجتاً هغه خپل توان په دې ننگوونکي کار متمرکز کړ چې په اروپایي معیارونو برابر یو پلی منظم ځواک، سره له لازمي توپخاني جوړ کړي. دغه هڅه سخته او د ډېریو آسیایی حاکمانو له وسعي پورته خبره وه. خو د شجاع الدوله نبوغ او انرژي وکولی سول چې په دودونو او عاداتو کې پر نغښتو گڼ شمیر ننگونو باندې برې ومومي.
هغـۀ د فرانسوي سلاکارانو په مرستې چې دۀ په خپله استخدام کړي ول په فیض آباد کې د وسلو جوړولو یوه فابریکه جوړه کړه چې هلته توپونه، توپک، مهمات او نور پوځي تجهیزات په کارآمد او ماهرانه ډول تولید کېدل. د وسلو جوړولو دغې نوې فابریکې وکولی سول چې د لسو پلیو کنډکونو او د توپخاني یوه کوچنې کتار ته د وسلو د ترلاسه کولو آسانتیا رامنځته کړي. سره له دې چې ددغـۀ واحد د جوړولو لپاره د پام وړ مالي پانگونه وسوه خو بیا هم په هېـواد کې د واکمنۍ لپاره اغېـزمن تدابیر پلې سول او د لگښتونو لپاره کافي بودیجه ځانگړې او د سالمې خزانې د ساتلو لپاره یې لاره هواره کړه. سپور ځواک چې د بوکسار د جگړې په اوږدو کې یې ډېرش زره ۳۰۰۰۰ سپارۀ جنگیالي درلودل اوس داسې ښکاري چې شـمېر یې پینځو زرو سپرو سرتیرو ته راټیټ سوی دئ. وزیر په الله آباد کې د ځای پرځای سوي انگلیسي گارنیزیون له شتون څخه ځکه پریمانه گټه واخیستل سوه چې هغوی د سیمې د نظم ساتنه کوله او له سرحد څخه د دفاع د مالي پېټي لگښت یې لږ کاوۀ.
په ۱۷۶۸ز کال کې شجاع الدوله د یوۀ سمبال او مجهز لښکر او د خپلو اړتیاوو لپاره د کافي خزانې د لرلو ښتن سو او تر څنگ یې پر پریمانه حاصل زېږوونکي او گټوري سیمې باندې د ځار توان په لاس ورغی. د هغـۀ چټک پرمختگ او د هغو اړیکو د خلاصون لپاره هڅو چې د یوۀ ترلاس لاندې سړي په توگه ورته اړ سوی وو په الله آباد کې د میشت ډگروال سمیت Colonel Smith پاملرنه ځانته واړوله. ډگروال سمیت وویل چې د شجاع الدوله اقدامات د ملي گټو لپاره یو باالقوه گواښ دئ چې چټک غبرگون ته اړتیا لري. دغـۀ گواښ ته په غبرگون کې د مشورتي شورا ښاغلي (کارتیه، رافل او ډگروال سمیت Cartier, Russel and Colonel Smith) منصوب کړل چې له وزیر سره وگوري او د وزیر د پوځي توان د ډېریدو د نتایجو په هکله دې، چې دوی خپل اتحاد ته د بې اعتمادۍ د نښو په توگه تعبیرولې، بحث وکړي. دغو استازو د ۱۷۶۸ز کال د نوامبر په میاشت کې په بنارس کې له وزیر سره ولیدل او د شدیدو نظریاتو له

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

تبادلې وروسته وزیر په اکراه سره موافقه وکړه چې د خپلو ځواکونو شمیر به د سرتیرو تر ټاکلې اندازې او د وسلو تر ټاکلې بنې پورې محدود کړي:

سپور ځواک	۱۰،۰۰۰
د بېلابېلو پوځي رتبو د افسرانو په ګډون د سپاهیانو لس کنډکونه	۱۰،۰۰۰
د نجیب Nujjeeb د لیوا توپکو لرونکي	۵۰۰۰
د توپچي ځواک قطعه – شمیر یې نه باید ډیر سې له :	۵۰۰
نامنظم ځواک چې نه دې د انګلیسي سپاهیانو په شان جامې ولري او نـهٔ دې وسلې او دسپیلن او نـهٔ دې د نجیب د لیوا په شان وي	۹۵۰۰
	۳۵۰۰۰

وزیر دغه محدودیت غیرعادلانه او د خپلې رسوایيې سرچینه وبلله. خو ورسره یې نـهٔ سوای کولی چې د خپلو حسودو او ځواکمنو متحدینو غوښتنې په څرګنده او برالا توګه ونـګوي نو پرېکړه یې وکړه چې خپلې موخې په لا نورو چلونو او حیلو داسې تعقیب کړي چې اساساً ددهٔ له انګیزو سره داسې سمون ولري چې ددهٔ د ټولو اقداماتو لاربښوونه وکړي. د یادونې وړ ده چې د بنارس د تړون په پایله کې هغـهٔ ان خپل یو سرتـېـرى هم له خپلو صفوفو لـېـرې نـهٔ کړ. د هغـهٔ اقدامات د دقیقو ستراتیژیو تر سیورې لاندې پلې او د انګلیسانو په منځ کې یې د خپلو پلویانو او وړ کسانو په مټ ملاتړ ترلاسه کړ. خو وزیر پوه سو چې د چارو د پرمختګ لپاره پروګرامونه او ددهٔ جاه طلبي دایماً د انګلیسانو له مخالفت سره مخامخ کېـږي او دهٔ ورته په خوابدی او سوَظن کتل. وزیر په دې هم پوه سو که څه هم فرانسویان ددهٔ د ملت ګډ دښمنان دي خو هڅه یې وکړه چې د هغوى ملاتړ ترلاسه کړي.

په ۱۷۷۲ز کال کې د مرهټه وو لښکر د (سکیندیا، هلکر او هري پونټ) [3] په مشرى په هندوستان برید وکړ او د دوآب سیمه یې ویجاړه کړه او د فرخ آباد د ښار او ورڅـېـرمو سیمو په استثنا، د (ایتاجوح) [4] سیمې یې د احمدخان بنګښ د قلمرو په ګډون ونیولې. دغه برید د روهیلیه وو مشرانو په منځ کې ستري اندیښنې رامنځته کړې او د مرهټه وو د پرمختګ له ویرې یې له وزیر څخه یې وغوښتل چې له کوم انګلیسي کنډک څخه دې مرسته وغواړي او په بدل کې دې ورته څلویښت لکه روپۍ ورکړي. وزیر د خپل قلمرو امنیت ته د لومړیتوب په ورکولو سره چې مخکې د دښمن د لښکر له لورې ګواښل سوى وو دا وړاندیز په آسانۍ ومانه او ورسره یې مرسته وکړه چې د اضافي ځواکونو لګښت تر پوښښ لاندې ونیسي او له دې کار څخه یې ډېره ګټه ترلاسه کړه. په پای کې په ۱۷۷۲ز کال کې وزیر د مرهټه وو د قریب الوقوع برید په پار د خپل قلمرو د ساتلو او د پوځي مرستو د ترلاسه کولو لپاره د انګلیس دولت ته مراجعه وکړه. ددې غوښتنې په ځواب کې یو انګلیسي کنډک د بنارس پر لور وخوځـېـد او هلته ورسره د وزیر ځواکونه او د بومي وګړو درې غنډونه یوځاى سول او د روهیلکنډ پر لور پر مخ لاړل. د برسات فصلي بارانونو او د ګډ لښکر قریب الوقوع تقرب مرهټیان اړ ایستل چې په بـېـړه له ګنګا څخه واوړي. په راتلونې کال یې [5] مرهټه یو ځل بیا روهیلکنډ ته راغلل

---

[3] - Scindia, Halcar, and Hurry Punt,

[4] - Etajoh

[5] - 1773

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

او د پام وړ ورانی یې رامنځته کړلې. خو د وزیر د ځواکونو په راتګ سره چې د یوۀ انګلیسي کنډک ملاتړ ورسره وو مرهټه وو شاتګ وکړ.
د ګنګا په لویدیځې غاړې کې د مرهټه قرار ګاه ته نـیږدې د ګډو ځواکونو له رسـیدو یوه شپه مخکې د هغوی د سپرو ځواکونو یوه لویه ډله د ګنګا له سیند څخه واوښتله. هغوی د روهیلیانو ځواکونه تیت کړل او د هغوی یو تن کلیدي افسر احمد خان یې یرغمل ونیوۀ. کنډک د نښتې دې سیمې ته په شنـۀ سهار کې راورسـید او له سیند څخه د مرهټه وو د اوښتلو شاهد وو [6] چې دا مهال یعنی د تیریدلو وړ وو. یو توپ له لیرې واټن څخه ډزې پیل کړې او د دښمن ګڼ شمیر سرتیري او آسونه یې ووژل. خو بیاهم مرهټه وو وکولی سول له هغې سیمې ته شاتګ وکړي او له همدې نیتې وروسته بیا تر نن پورې له وسلو سره د ګنګا په ختیځ کې راڅرګند نـۀ سول.
ددښمن له شاتګ وروسته وزیر له حافظ رحمت خان څخه چې هغه مهال یې د روهیلیه ځواکونو د لوړ پوړي افسر په توګه دنده درلوده او د هغوی د سیاسي ستراتیژیو مسؤولیت یې درلود، د څلویښت لکه روپیو غوښتنه وکړه. حافظ رحمت خان استدلال کاوۀ چې روهیله وو هغه ملاتړ چې ورسره ژمنه سوې وه نـۀ ده ترلاسه کړی او که دا ملاتړ تیر کال تر لاسه سوی وای نو کیدای سوای چې ددښمن له لورې دومره تاوان نـۀ وای راپـیښ سوای. هغه څرګنده کړه چې اوسنی لښکر- لـېږد په خپله روهیلیه وو کړی دئ. خو له دغو خبره سره یې دا هم څرګنده کړه چې که نور مشران د غوښتل سوي رقم په ورکړه کې خپله ونډه ورنـۀ کړي نو دی به د خپل توان په حد کې په ژمنو عمل وکړي.
د وزیر جاه طلبانه روحیه، او عدالت او نیکنامی ته د هغـۀ نـۀ پاملرنه دغـۀ نظر ته د پام وړ وزن وربخښي چې ښایی د روهیلیه وو د توافق له عملي کېدلو خوښ سوی وي. وزیر د خپلو سوبو د پراخولو په هڅو او د خپل مقام د لوړولو لپاره باید د روهیلیه وو پروړاندې تل مبارزه کړې وای چې د سرتـېرو خلکو په توګه یې د وزیر پوځې ځواک ته په سپکه او تمسخر کتل او هغه یې په هېڅ کې شمـېرۀ. له دې کبله د روهیلکنډ سوبه احتمالاً د وزیر د لویو پلانونو یوه نـۀ بـېلیدونکې برخه وه چې د پراختیا پر لور یې په پام کې درلودل.
د مرهټه وو له کمپاین وروسته وزیر د بنګال له ګورنر سره د یو شمـېر مشخصو ستراتیژیو په چورلیځ د وراشي لپاره د لیدنې غوښتنه وکړه. ښاغلی (هستینګ) [7] له څو تنو نورو دولتي مقاماتو سره له وزیر سره د خبرو اترو لپاره په بنارس کې وټاکل سول. ددغې غونډې بنسټیزه موخه د یوۀ قطعي توافق له لارې د انګلیسانو تر لاس لاندې د هغو لویدیځو سیمو تقویت وو چې پادشاه ته اختصاص سوي وې.
د ۱۷۶۵ز کال د تړون له لاسلیک وروسته، شاه علم په الله آباد کې استوګنه درلوده او هلته یې په خپل ګوښې ګوټ کې ځانته آرام او مجلل ژوند ژواک درلود. خو پلازمینې ته ددۀ ستنـېدل ددې لامل سول چې په ۱۷۷۱ز کال کې ډهلي ته کډه وکړي او په نتیجه کې له هغو ډیرو فوایدو څخه یې سترګې پټې کړې چې انګلیسانو ورته ورکړې وې. دغه پرېکړه ددۀ د سلاکارانو تر اغېز لاندې هم سوې وه، ځکه هغوی احساس کاوۀ چې د یوۀ باندنې قدرت حضور هغه دودیز امتیازات او اقتدار تضعیفوي چې ددۀ شخصیت یې په طبیعي ډول جذب کوي. سره له دې چې پادشاه په ډهلي کې د خپل

---

[6] - په روهیلکنډ کې په (رام ګوټ Ramgaut) کې د ګنګا یو ګودر – د واید رینل نقشه - لیکوال

[7] - Mr. Hastings

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولـئ

موقعیت د پیاوړي کولو لپاره په ځلونو د پوځي ملاتړ غوښتنه کړې وه خو ډیرې لږ مرستې وروړسېدې چې بیا هم له هیله منديو ډکې وې. شاه علم په دې بریالی سو چې دوه بومي غنډونه راټول کړي چې مخکې یې په الله آباد کې ساتل خو اروپايي افسران یې نـهٔ درلودل. دغه غنډونه د شلو زرو تنو نامنظمو سرتېرو په ملتیا چې مشري یې نجیب خان کوله د ۱۷۷۱ز کال په وروستیو کې ډهلي ته راغلل [8].

د شجاع الدلوله په ژوند پورې اړوند اصلي پېښې یوازې په حاشیوي ډول د شاه علم له تأریخ سره اړه مومي چې کله ناکله اشارات ورته ضروري ګڼل کېږي. د یادونې وړ ده چې د هند د دربار تکتیکونه چې اغلب وختونه په فریبکارۍ او یا د خیانت په جسورانه کړنو ډډه لګوي اروپايي لوستونکو ته لږ لاربنوونه کوي مګر دا چې په کوم مهم انقلاب واوړي او یا د ټول حکومت په عمومي سیستم باندې د پام وړ اغیز ولري.

نور بیا

وزیر د خپلو پلانونو د بریالیتوب او...

[قدرمنو لوستونکو! د بناعلي رحمت آریا د آرشیف: لینک](#)

[8] - ادعا سوې چې د (زا بیتا خان/ ضابط خان Zabitah khan) په وسیلې د ډهلي د تصرف په اړوند خبرونو د پادشاه سفر لا ګړندی کړ، زابیتا خان/ ضابط خان په ډهلي کې وحشت خپور کړی وو او ان د پادشاه پر حرمسرای یې هم اغېز کړی وو. - لیکوال

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ